

ІНДИКАТОРИ БЕЗПЕКИ ФОНДОВОГО РИНКУ

Касьян Ангеліна Олександрівна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»;
науковий керівник:

Зайчко Ірина Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Інтеграційний рівень розвитку фінансових ринків та взаємозалежність тенденцій у їх окремих сегментах, разом із взаємодією з іншими галузями економіки, визначають наразі ключові аспекти росту розмаїтості та швидкості поширення, а також глибини впливу кризових явищ на них. У випадку неефективного виконання своїх функцій, фондові ринки можуть перетворитися на джерело дестабілізаційних процесів у фінансовій системі та економіці взагалі. Оскільки фінансовий сектор є важливою складовою успішного розвитку економіки в кожній країні, і в нашій країні однією з ключових частин цього сектору є фондовий ринок, на якому відбувається торгівля цінними паперами.

Досліджуючи фінансову безпеку як стан стійкості і стабільної захищеності від загроз фінансової системи країни, який характеризується забезпеченням її платоспроможності та досягається за допомогою реалізації стратегічних пріоритетів бюджетної політики, які формують умови для стабільного фінансового розвитку країни [1, с. 38] проаналізуємо вплив дестабілізації фондових ринків на загальний стан фінансової безпеки через порушення безпеки її складових. Цей вплив може проявитися у зниженні здатності грошово-кредитної системи забезпечувати економічних суб'єктів необхідними кредитними ресурсами для загального розвитку економіки, обмеженні доступу до зовнішніх фінансових ресурсів або зростанні їх вартості, порушенні боргової безпеки, незапланованому зростанні бюджетних витрат та скороченні надходжень, що може впливати на стійкість державних фінансів, підвищенні чутливості до дії внутрішніх і зовнішніх факторів дестабілізації та безпосередньому впливі на фінансову стійкість банківських установ, а також спекулятивному тиску на курс національної валюти, що може значно послабити її стійкість та мати негативні наслідки для економіки в цілому.

Згідно зі статтею 2 Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок", фондовий ринок (ринок цінних паперів) - це система учасників фондового ринку та їхніх правовідносин, які стосуються емісії, обігу та обліку цінних паперів і похідних інструментів [2]. Головною метою діяльності фондового ринку в нашій країні є надання підприємствам та комерційним установам можливостей для залучення інвестицій з метою розширення виробництва, надання послуг, збільшення статутного капіталу та фінансових активів, в тому числі за рахунок товарообігу. Будучи ефективним інструментом для інвестицій в країнах з ринковою економікою, фондовий ринок забезпечує перерозподіл фінансових

ресурсів в межах національної економіки і на світовому рівні. Сприяючи прискоренню науково-технічного прогресу і вдосконаленню структури економіки він створює умови для розвитку передових галузей. На сьогоднішній день розвиток ринку цінних паперів в Україні та створення його інфраструктури активно продовжуються. Проте більшість операцій з цінними паперами відбуваються на неорганізованих ринках, що не дозволяє дотримуватися процедур, передбачених законами та нормативними актами, і це може створювати можливості для незаконного виведення валюти за кордон [3, с. 38].

Фондовий ринок є важливою складовою фінансового сектору кожної країни і має стратегічне значення для розвитку економіки. У відповідності з законодавством України, фондовий ринок служить метою залучення інвестицій, розширення виробництва та надання послуг, а також збільшення статутного капіталу та фінансових активів підприємств. Ефективне його функціонування сприяє перерозподілу фінансових ресурсів на національному та міжнародному рівнях, а також допомагає прискоренню науково-технічного прогресу та розвитку передових галузей.

Слід зауважити, що досить важливим є встановлення відповідного економічного порядку і забезпечити ефективний нагляд за ринком цінних паперів. «Щодо загроз фінансовій безпеці, то їх доцільно розглядати у контексті чистих ризиків, тобто тих, які впливають на фінансову безпеку негативно, в результаті чого найгіршим наслідком дії будуть додаткові втрати, а найкращим – нульовий варіант (відсутність втрат і виграшу). Наслідки впливу ризиків та дії загроз фінансовій безпеці можливо визначити шляхом ідентифікації та обрахунку числових значень показників-індикаторів. Отже, процес формування умов фінансової безпеки держави відбувається у тріаді «ризик фінансовій безпеці → загрози фінансовій безпеці → індикатори фінансової безпеки» [1, с. 79]. Тому, створення ефективної системи фінансової безпеки фондового ринку передбачає розроблення та застосування відповідних індикаторів, які вказують на наближення до небезпечних меж функціонування цього ринку. Індикатори фінансової безпеки – це відомі нормативні характеристики й показники, котрі: по-перше, в кількісному вираженні відображають загрози економічній безпеці; по-друге, мають високу чутливість і сигнальну здатність попереджати суспільство, державу та суб'єктів господарювання про можливі небезпеки у зв'язку зі зміною макро- й мікроекономічної ситуації, заходів, які реалізуються у сфері економічної політики; по-третє, в сукупності відрізняються сильним взаємовпливом, тобто несуть максимальне інформативне навантаження.

Індикаторами фінансової безпеки фондового ринку є:

- рівень капіталізації лістингових компаній до ВВП;
- рівень волатильності індексу Першої фондової торговельної системи (ПФТС).

Індикатором безпеки фондового ринку є й фондові індекси, на які покладається виконання низки функцій (рис. 1).

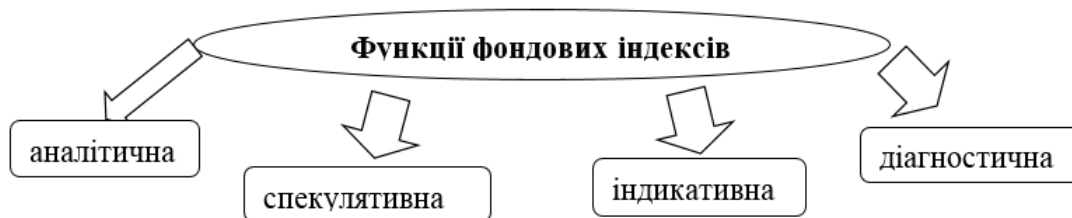

Рис. 1. Функції фондових індексів

Джерело: побудовано автором.

Одним із перших етапів у вирішенні проблеми забезпечення фінансової безпеки фондового ринку в контексті фінансової безпеки держави є удосконалення науково-методологічних основ кількісної та якісної оцінки фінансової безпеки та її компонентів. Окрім загальновідомих критеріїв оцінки фінансової безпеки, слід звертати увагу на такі аспекти, як: показник концентрації (частка 5 або 10 найбільших емітентів чи інших учасників ринку); співвідношення обсягу операцій на фондовому ринку між інституційними та індивідуальними інвесторами; обсяг торгів і ринкової капіталізації; частка інструментів фондового ринку у вартості фінансових активів інституційних інвесторів та домогосподарств; співвідношення обсягу торгів на організованому та неорганізованому ринку цінних паперів; частка коротких продажів (short sale) у загальному обсязі торгів; частка внутрішніх емітентів у загальній вартості залученого на фондовому ринку фінансування та інші.

Незважаючи на довгострокову низьку ефективність українського фондового ринку у виконанні його основного завдання із залучення та перерозподілу капіталу, він має величезний потенціал для розвитку. Сучасні глобальні та локальні умови сприяють прогресивним системним змінам, і завдяки ефективній модернізації правового регулювання та рішучим реформам український фондовий ринок може стати інструментом, який веде до масштабних позитивних змін в українській економіці та досягає свого місця у світовій економіці. важлива позиція фінансової системи. Фондовий ринок забезпечує ліквідність, що означає можливість відносно швидкої купівлі та продажу цінних паперів. Це важливо для інвесторів, оскільки вони можуть конвертувати свої інвестиції в гроші в будь-який момент. Він також дозволяє інвесторам розподіляти ризик шляхом диверсифікації свого портфеля, інвестуючи в різні види активів та компанії. Тому стан фондового ринку може слугувати індикатором економічного здоров'я і потенційно впливати на споживчі рішення та інвестиції [4, с. 52].

У своїй роботі Заїчко І. В. наполягає в удосконаленні методичного забезпечення оцінки фінансової безпеки держави з урахуванням впливу бюджетної політики [5, с. 15], що пояснюється глобалізаційними процесами у фінансовій сфері, збільшенням кількості фінансових послуг, які відповідно

сприяють появі нових непередбачених наслідків, що діють як позитивно так і негативно на процеси розвитку економіки України [6, с. 96]. Фондовий ринок - це фінансовий ринок, на якому компанії та інші емітенти видають акції та інші цінні папери з метою залучення капіталу, а інвестори купують та продають ці цінні папери. Він відіграє важливу роль у функціонуванні глобальної економіки і може мати великий вплив на фінансовий стан компаній та інвесторів. Тому нерозвиненість вітчизняного фондового ринку сьогодні відіграє певну роль в уникненні фінансових ризиків та збереженні національної фінансової безпеки [7, с. 91].

Важливим етапом для забезпечення безпеки фондового ринку та досягнення належного рівня фінансової безпеки держави має стати удосконалення науково-методологічних підходів до кількісної та якісної їх оцінки, що включає врахування різних показників, таких як співвідношення капіталізації ринку та обсягу торгів, вартість первинних та вторинних розміщень, а також обсяг торгів протягом досліджуваного періоду. Не менш важливим, на нашу думку, є врахування частки нерезидентів у загальній капіталізації ринку чи торгів, а також показники концентрації обсягу торгів і ринкової капіталізації. Врахування цих показників при розрахунку інтегрального індексу фінансової безпеки України, а також прийняття та продуктивне втілення довготермінової стратегії розвитку фондового ринку та інших заходів, є неодмінною умовою для забезпечення належного рівня безпеки фондового ринку та фінансової безпеки України в цілому. Покращення механізмів взаємоузгодженості дій між відповідними контролюючими, науково-дослідними та галузевими саморегулюючими організаціями на рівні різних країн з метою збільшення рівня безпеки фондових ринків та зведення до мінімуму наслідків їх дестабілізації для всіх інших складових фінансової безпеки є важливим напрямком в світовій економіці. Крім того, модернізація правового регулювання та реформи фондового ринку можуть сприяти прогресивним системним змінам у країні та підкреслюється важливість фондового ринку для України а, вдосконалення індикаторів стану безпеки фондового ринку та їх використання при обрахунку інтегрального індексу фінансової безпеки України мало б вагомий позитивний ефект.

Список використаних джерел

1. Заїчко І. В. Бюджетна політика в системі забезпечення фінансової безпеки : дис. канд. екон. наук : 08.00.08. Чернігів, 2020. 265 с
2. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <http://www.zakon1rada.gov.ua>
3. Кіктенко О. В. Ефективність державного регулювання фондового ринку України. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. 2019. С. 231.
4. Kazemi H. S. Stock Market Volatility, Speculative Short Sellers and Weekend Effect : International Evidence. Journal of Financial Risk Management. 2019. Vol.2 (3). P. 47-54.

5. Заїчко І. В. Методичне забезпечення оцінки фінансової безпеки держави. Економічні горизонти, (1(12), С. 15-25. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(12\).2020.205284](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(12).2020.205284)
6. Заїчко І. В. Загрози та ризики фінансовій безпеці на ринку фінансових послуг. Study of modern problems of civilization: зб. тез доповідей V Міжнар. наук. прак. конф. (Осло, Норвегія, 19-23 жовтня 2020 р.). 2020. С. 96-99. URL: <http://surl.li/mvkuu>
7. Індикатори фінансової безпеки держави в умовах світової глобалізації. Касьяненко В. О., Антонюк Н. А., Миронова А. М., Люльов О. В. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2019. № 4. С. 87 – 92